

IXTISOSLASHGAN SAN'AT MAKTABLARIDA O'QUVCHILARGA NATYURMORTNI RANGTASVIRDA ISHLASHGA O'RGATISH METODIKASI

NURMATOVA NOILA MUHIDDINOVNA

Toshkent shahar Mirzo Ulug'bek tumanidagi 223- IDUM

Annotatsiya: Mazkur maqola umumiy o'rta ta'lim maktablarining o'quvchilariga tasviriy san'atning natyurmort janrida amaliy vazifalarni bajarish mashg'ulotlarini tashkil etish, natyurmort janrida ijod qilgan rassomlar, natyurmort janrida akvarel bo'yoqlar bilan ishlash texnologiyalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Tasviriy san'at, akvarel, metodika, natyurmort, rang, shakl, kolorit.

Mustaqil Respublikamizning buyuk kelajagini ta'minlovchi barkamol shaxslarni yetishtirib chiqishda o'rta umumiy ta'lim maktablarida olib boriladigan barcha fanlar qatorida tasviriy san'at fani ham alohida ahamiyat kasb etadi. Tasviriy san'at mashg'ulotlari o'quvchilarga 1-7 sinflarda olib boriladi. Tasviriy san'at o'quv predmeti vositasida o'quvchilar quyidagilarga ega bo'ladilar:

- ✓ tevarak-atrofdagi narsa va voqealarga nisbatan estetik munosabat tarkib toptadi va go'zallikni his qila bilishga, tushunishga hamda ularni hayotga tatbiq etishga o'rganadilar;
- ✓ qalam va mo'yqalamda rasm chizish, loy, plastilinda, haykal ishlash malakalari shakllanadi;
- ✓ narsaning o'ziga qarab rasmini chizish, xotiradan, tasovvurdan rasm chizish sohasida ko'nikma va malakalar hosil bo'ladi;
- ✓ ularda tasavvur va tafakkur o'sadi;
- ✓ borliqni idrok etish, rang sezish, kompozitsiya tuzish malakalari rivojlanadi;
- ✓ bolalarda badiiy ijodiy qobiliyatlar o'sadi;
- ✓ o'quvchilarning badiiy fikrlash doirasi kengayadi;

✓ san'atga, go'zallikka nisbatan qiziqish shakllanadi va hayotdan lazzatlanish takomillashadi.

Ma'lumki, tasviriy san'atning asosiy vazifasi bu o'quvchilarni estetik, xususan, badiiy tarbiyalash ekan, u hayotdagi, tabiatdagi, san'atdagi, kishilarning munosabatlaridagi go'zalliklarni to'liq idrok etishni shakllantirishdir. Zotan go'zallik kishilarning aqliga, qalbiga, irodasiga ta'sir etib, ma'naviy dunyosini boyitadi. Hayotga estetik munosabatda bo'lish ilhomning asosi bo'lib, mehnatni quvonch va ma'naviy manbaga aylantirishga yordam beradi.

O'quvchilar tasviriy san'atning qaysi janrida bo'lmasin unda qiziqish bilan ijod qiladilar. Ayniqsa, tasviriy san'atning natyurmort janri ularda alohida qiziqish uyg'otadi. Natyurmort - fransuzcha so'z bo'lib, «jonsiz tabiat» degan ma'noni anglatadi. Bu janrda musavvir atrofni o'rab turgan va turmushda qo'llaniladigan buyumlar, oziq-ovqat mahsulotlari gullar, meva va boshqalarni tasvirlaydi. U o'z asarida tevarak atrofdagi narsalarni tasvirlash orqali uning xarakterli xususiyatlarini, voqea qaysi davrda ro'y berayotganligini ham ko'rsata oladi. Taniqli ijodkor musavvirlardan Gollandiyalik mashhur rassomlar Villem Kalf (“Choynakli natyurmort”), Lodondagi Milliy galereya; Abraxam Beyerenning “Qisqichbaqali nonushta” (Los-Andjelesdagi san'at muzeyi), Vigelm Xedaning (Ermitaj, Rossiya) natyurmort asarlari dunyoda mashhur asarlarida hisoblanadi. O'zbekistonlik rassomlardan R.Axmedov, L.Salimjonova, G'.Abduraxmonov va boshqalar natyurmort janrida barakali ijod qilganlar. Natyurmort ishlashda bir – biridan rang va shaklan turli-tuman bo'lgan va jihatidan keskin farqlanadigan aniq rangli narsalar tanlab olinadi. Qo'yilgan natyurmortning barcha o'quvchilarga ko'rinarli bo'lishiga hamda yoritilishiga e'tibor berish zarur. Ma'lumki, yon tomondan yoritilganda

narsalarning shakli, xajmi ravshan ko‘rinadi, yorug‘-soya munosabati aniqlanadi. Mashg‘ulot avvalida natyurmort janri va unda ijod etgan mashhur rassomlar haqida qisqa bayon etiladi. Shundan keyin o‘quvchilarga tasviriy san‘at ashyolari haqida: akvarel bo‘yoqlar va mo‘yqalam, qog‘oz xususiyatlari haqida ma‘lumot beriladi. Keyin natyurmortning chiziqli abrisi qalamda belgilanadi. So‘ng, shakllarni bo‘yoqlar bilan yengilgina tasvirlab chiqiladi. O‘quvchilar bu jarayonda tasvirlash ko‘nikma va malaka oshiradilar, mo‘yqalamda ishlash malakalari takomillashadi. O‘quvchilarda qo‘l xarakatlari tezlashadi, ko‘zlari bo‘yoqlarning xillarini ajratishga moslashadi

Katta xajmdagi mo‘yqalam o‘ziga ko‘proq eritma oladi va bir yo‘la unga katta yuzani ya‘ni natyurmortdagi matolarni qoplash mumkin. Mo‘yqalamlarni ishlatishning bir qancha usullari mavjud. Keng yuzalarni bo‘yashga to‘g‘ri kelsa mo‘yqalam burchak ostida ushlanadi, xamda yuqoridan pastga qarab, chapdan o‘ngga tortilgan yengil «surtmalar» bilan qoplab tushiladi. Yengil va tiniq qilib bo‘yash kerak bo‘lganda esa, mo‘yqalam tik holatda ushlanadi va qog‘oz bo‘ylab ohista yurgaziladi

Ish jarayonida palitra uchun oq qalin qog‘oz yohud yassi likopchadan palitra sifatida foydalanish tavsiya etiladi. Buyoqlar bilan ishlashda o‘quvchilar faqatgina to‘plamda bor ranglardan foydalanib qolmasdan, balki ranglarni «aralashtirib» topish yo‘llarini ham o‘rganadilar. Buni asta-sekin ketma-ket murakkablashuvchi mashqlar yordamida olib borilgan ma‘qul. Ranglarni bir-biriga aralashtirish orqali esa spektordagi barcha ranglarni vujudga keltirish mumkin.

Akvarel bo‘yoq bilan rasm ishlashni o‘rganishda natyurmortga qo‘yilgan buyumlarning o‘ziga qarab ishlash metodi samarali natija beradi. Ba‘zida o‘quvchilar natyurmort va boshqa shakllarni tasirlashda foto va ildyustrativ materiallarni o‘ziga qarab tasvirleydilar. Bu aslida noto‘g‘ri. Chunki o‘quvchi ro‘parasida turgan narsani yaqqol ko‘radi, uning hajmi, shakli, rangi, yoritilganlik va soya qismlari haqida to‘liq tushuncha hosil qiladilar va fazoviy jihatdan to‘liq tasavvur etadilar.

Akvarel bo‘yoqlar bilan ishlash uchun mo‘jallangan natyurmort tasviri yengil hamda, nozik chiziqlar bilan bajarilishi zarur, chunki aniq chizilgan shakl o‘chirg‘ich ishlatishga zaruriyat qoldirmaydi, natijada qog‘oz sirtini titilib ketishidan saqlaydi.

Buyoq moddalarining mayda zarrachalari qog‘oz sirtida yig‘ilib qolmasligi uchun albatta palitradan unumli foydalanish tavsiya etiladi. Muayyan rang avvalo palitrada qorishti

Xulosa o‘rnida shularni ta‘kidlash joizki, narsalarning ranglarini aniqlash va tasvirlashda hamma vaqt ularni bir biriga taqqoslab ko‘riladi. O‘quvchilarning nigohi doimo qo‘yilgan natyurmortni barcha qismlari va fon o‘rtasidagi nisbiy qaramaqarshilikni sezishi kerak. Shuni unutmaslik lozimki, ishni asta-sekin va extiyotkorlik bilan boshlash hamda oxiriga yetkazish lozim. O‘quvchilar natyurmort qo‘yilmasini ishlash orqali akvarelda ishlash texnikasisi, rangshunoslik asoslarini

puхта o'zlashtiradilar. Bu esa o'quvchining badiiy qobiliyatini o'stirishda katta ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Baymetov Botir Boltaboevich Formation of the skills of portraying the future teacher of fine arts in pencil drawing ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal Year: 2020, Volume: 10, Issue:5 Firstpage: (1122) Lastpage: (1127).

2. Botir Boltabaevich Baymetov, Muratov Khusan Kholmuratovich, Self Sketches as a Tool in the Professional Training of a Future Artist-Teacher. Vol. 63. No. 2, (2020) @ www.solidstatetechnology.us

3. Б. Байметов. История развития изобразительного искусства Узбекистана. Наука, образование и культура, Москва, 2016. стр. 19–23.

4. Baimetov Botir Boltabayevich, Sharipjonov Muhiddin. Development of students» descriptive competencies in pencil drawing practice. Issue 08, 2020 issn 2689–100x the usa journals, usa www.usajournalshub.com/index.php/tajssei...mso, ISSN 2689–100X The USA Journals, 261–267

5. Baymetov, B. B., & Sharipjonov, M. S. O. (2020). Development Of Students' Descriptive Competencies In Pencil Drawing Practice. <http://www.usajournalshub.com/index.php/tajssei>. The American Journal of Social Science and Education Innovations, 2(08), 261-267.

6. Boltabayevich, B. B., & Shodieva, B. O. (2020). Individual Approach To The Formation Of Artistic And Creative Talents Of Students In Art Schools.